

پیامبر اکرم (ص):

مَوْضِعُ الصَّلَاةِ مِنَ الدِّينِ كَمَوْضِعِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ
جایگاه نماز در دین، مانند جایگاه سر در بدن است.
کنز العمال، ج. ۷، حدیث ۱۸۹۷۲

وضوی جبیره‌ای

چیزی که بر زخم می‌بندند و دوایی که بر آن می‌زنند «جبیره» نام دارد.
وضوی جبیره: به وضویی که در آن به جای شستن و مسح کردن محل زخم و شکستگی بر جبیره‌ای روی آن مسح می‌کنند.
در احکام جبیره، فرقی بین وضوهای مستحبی و واجب نیست و اگر کسی بخواهد وضوی مستحبی هم بگیرد، اگر شرایط وضوی معمولی را ندارد، باید وضوی جبیره‌ای بگیرد.

انواع جبیره

جبیره انواع و حالت‌های مختلفی دارد که عبارتند از:

✓ اگر جبیره تمام اعضای وضو را گرفته باشد

باید تیمم نماید

سیستانی، صافی و مکارم: بنا بر احتیاط واجب باید وضوی جبیره‌ای بگیرد و تیمم هم بنماید.

✓ اگر جبیره بیشتر اعضای وضو را گرفته باشد

باید تیمم نماید

امام و خامنه‌ای: بنا بر احتیاط مستحب، باید بین وضوی جبیره‌ای و تیمم جمع کند (هر دو را انجام دهد)
سیستانی: بنا بر احتیاط واجب باید تیمم نماید و وضوی جبیره‌ای نیز بگیرد.

✓ اگر جبیره بعضی از اعضای وضو را گرفته باشد (مانند تمام صورت یا تمام یک دست)

وضوی جبیره‌ای کافی است.

بهجت و سبحانی: باید وضوی جبیره‌ای بگیرد و بنا بر احتیاط واجب تیمم هم بنماید.

مکارم: بنا بر احتیاط واجب، هم وضوی جبیره‌ای بگیرد و هم تیمم کند.

صافی: بنا بر احتیاط واجب اگر تمام یا بعض مواضع تیمم پوشیده نیست، تیمم هم بنماید.

✓ اگر جبیره بیش از حد معمول اطراف زخم را پوشانده باشد

● برداشتن آن ممکن نیست

باید وضوی جبیره ای بگیرد و بنا بر احتیاط واجب تیمم نیز بنماید.

مکارم: بنا بر احتیاط مستحب تیمم هم بنماید.

سیستانی: باید تیمم نماید؛ مگر اینکه جبیره در مواضع تیمم باشد که در این صورت لازم است بین وضو و تیمم جمع نماید (هر دو را انجام دهد).

● برداشتن آن ممکن است

باید جبیره اضافی را بردارد، پس اگر زخم در صورت و دست هاست، اطراف آن را بشوید و اگر در سر یا روی پاهاست، اطراف آن را مسح کند و برای جای زخم به دستور جبیره عمل نماید.

✓ اگر در صورت و دستها چند جبیره است

باید بین آنها را بشوید یا اگر جبیره در سر یا روی پا باشد، اگر به اندازه مسح واجب باز باشد همان جارامسح می کند؛ و گرنه باید بین آنها را مسح نماید و در جاهایی که جبیره است، به دستور جبیره عمل کند.

خامنه ای: احتیاط واجب آن است که (علاوه بر وضوی جبیره ای) تیمم نیز بنماید.

اگر قسمتی از اعضای وضو باند پیچی شده باشد و نتوانند آن را باز کنند، کافی است که روی باند را با تری دست، مسح نمایند، ولی باید بقیه عضو را بشویند.

❖ کسی که فی داند و وظیفه اش وضوی جبیره ای است یا تیمم

کسی که نمی داند و وظیفه اش وضوی جبیره ای است یا تیمم، بنا بر احتیاط واجب باید هر دو را انجام دهد.

✓ توجه: تا زمانی که می شود وضوی معمولی (ترتیبی وار تماسی) گرفت، وضوی جبیره ای صحیح نیست و چنانچه مانعی از قبیل چسب یا پانسمن و امثال آن روی اعضای وضو باشد، در صورت امکان با برای وضو بر طرف گردد، حتی اگر با فرو بردن عضو وضو در آب می تواند آب را به آن عضو برساند و ضرر ندارد، باید چنین کند؛ ولی چنانچه هیچ چاره ای جز وضوی جبیره ای نیست، باید جبیره به اندازه لازم بر روی زخم باشد، نه بیش از آن و به هر اندازه از جای شستن یا جای مسح بدون جبیره است و امکان شستن یا دست کشیدن دارد، نباید از جبیره استفاده کند.

کسی که نمی دانسته تکلیف او وضوی جبیره ای است یا تیمم، باید برای نمازهای بعد وضو بگیرد.

❖ وضو با عضو باند پیچی شده

کسی که تمام دست راستش در گچ است، چگونه وضو بگیرد؟ ابتدا صورت را با گرفتن زیر شیر یا فرو بردن در آب یا به وسیله دست چپ بشوید و سپس دست راست را وضوی جبیره ای بدهد، به این صورت که با دست مرطوب بر روی باند یا گچ بکشد و بعد دست چپ را با گرفتن زیر شیر آب یا فرو بردن در آب، وضو بدهد و با رطوبت دست چپ، سر و روی پاها را مسح کند.

بهجت، سبحانی و مکارم: (پس از انجام مراحل فوق) بنا بر احتیاط واجب، تیمم هم بنماید.

✓ توجه: در مواقعی که روی زخم را با پلاستیک می بندند، لازم نیست هنگام کشیدن دست تر روی پلاستیک، دقت کنند که تمام نقاط پلاستیک به بدن چسبیده باشد و چین و چروک های پلاستیک صاف شود؛ بلکه کشیدن دست روی آن، هر چند مقدار کمی هم از بدن فاصله بیفتد کافی است.

اگر در اعضای مسح جایی برای مسح باقی نمانده باشد و همه قسمت‌ها باند پیچی شده باشد باید روی باند را با تری دست مسح نمود.

دست راست شخصی را (به طور کامل) بر اثر جراحت باند پیچی کرده‌اند و لذانمی تواند پای راست و سر خود را مسح کند؛ آیا می‌تواند سر خود را با دست چپ و پای راست را هم با دست چپ مسح کند، یا این که باید نایب بگیرد؟

می‌تواند سر و پاها را با همان رطوبت به جا مانده روی جبیره (باند) مسح کند و همین‌طور می‌تواند با دست چپ مسح کند و احتیاجی به گرفتن نایب نیست.

بهجت، سبحانی و مکارم: (پس از انجام دادن مراحل فوق) بنا بر احتیاط واجب، تیمم هم بنماید.

✓ **توجه:** اگر یکی از دستها داخل باند باشد، می‌توان با دست سالم مسح سر و پاها را انجام داد و همچنین مسح یا دست باند پیچی شده نیز اشکالی ندارد.

✓ **نکته:** اگر نجاستی روی زخم است و می‌توان آن را آب کشید باید این کار را انجام داده و سپس وضو گرفت.

شستن روی زخم

اگر در یکی از اعضای وضو، زخم یا شکستگی یا جوشی باشد که خون ندارد (نجس نیست)، چنانچه روی آن باز است و آب برای آن ضرر ندارد، باید به طور معمولی وضو گرفت.

✓ **توجه:** در حکم جبیره فرقی ندارد که جراحت و زخمی که روی اعضای وضو واقع شده، به اختیار خود شخص ایجاد شده یا بدون اختیار او بوده و در هر صورت اگر شرایط وضوی جبیره ای در او باشد، باید وضوی جبیره ای بگیرد.

وضو با اعضای مجروح یا شکسته

شخصی که بر اعضای وضویش زخم یا شکستگی است، باید به یکی از حالت های زیر (که مطابق با شرایط اوست) عمل کند.

وضو با اعضای مجروح یا شکسته

اگر روی زخم باز است (نجس نیست) و آب برای آن ضرر ندارد.

اگر زخم، روی صورت و دست هاست و روی آن باز است

آب ریختن روی آن ضرر ندارد

آب ریختن روی آن ضرر دارد

باز کردن آن ممکن است و زحمت و مشقت ندارد و آب هم برای آن ضرر ندارد.

اگر روی زخم یا شکستگی بسته است

اگر زخم یا شکستگی روی صورت و دست ها است

باز کردن آن مشقت دارد

اگر زخم یا چیزی که زخم را با آن بسته اند پاک است

رساندن آب به زخم ممکن است و ضرر و زحمت ندارد

رساندن آب به زخم ممکن است و ضرر و زحمت دارد

آب کشیدن زخم و رساندن آب به روی زخم ممکن است و مشقت ندارد

اگر زخم یا چیزی که زخم را با آن بسته اند نجس است

آب کشیدن زخم و رساندن آب به روی زخم ممکن نیست و مشقت دارد.

گذاشتن پارچه و امثال آن ممکن است

روی آن باز است، ولی نمی تواند روی آن را مسح کند

اگر زخم یا شکستگی جلوی سر یا روی پا است

گذاشتن پارچه و امثال آن ممکن نیست

اگر بتواند به طور معمول وضو بگیرد؛ باید به طور معمولی وضو بگیرد.

باید به طور معمولی وضو بگیرد.

اگر اطراف آن را بشوید کافی است. نکته: اگر می تواند دست تر روی آن بکشد، مراحل دیگری نیز وجود دارد.

باید به طور معمولی وضو بگیرد.

باید آب را به زخم برساند به طوری که شسته شود، به طور مثال اگر دست را پانسمان کرده یا گچ گرفته و رساندن آب به زخم ضرر ندارد می تواند زیر شیر آب ببرد تا آب به زخم برسد (البته اگر این کار موجب شود که نیاز به تعویض پانسمان پیدا کند لازم نیست).
مکارم: اطراف زخم را بشوید. و احتیاط مستحب آن است که روی جبیره را نیز دست تر بکشد.

شستن اطراف زخم (جاهایی که باز است) کافی است سیستمی: باید تیمم کند.

باید زخم را آب بکشد و موقع وضو آب به زخم برساند
مکارم: اطراف زخم را بشوید و احتیاط مستحب آن است که روی جبیره را نیز دست تر بکشد.

زخم نجس است ولی جبیره پاک است: اطراف زخم را بشوید و روی جبیره را دست تر بکشد.
مکارم: اطراف زخم را بشوید و احتیاط مستحب آن است که روی جبیره را نیز دست تر بکشد.

زخم و جبیره هر دو نجس است: اطراف زخم را بشوید و روی جبیره (صافی: بنا بر احتیاط) پارچه یا چیز پاکی (به طوری که جزو جبیره حساب شود) بگذارد و روی آن دست تر بکشد. (صافی: و اگر در چنین مواقعی تمام محل تیمم یا بعض آن بی مانع باشد تیمم هم بنماید).
مکارم: اطراف زخم را بشوید و احتیاط مستحب آن است که پارچه پاکی را روی جبیره ببندد و بر آن دست تر بکشد.
سیستانی: در چنین مواقعی که زخم و جبیره هر دو نجسند باید تیمم کند.

باید (صافی: بنا بر احتیاط واجب) پارچه پاکی (یا مانند آن) روی آن بگذارد و روی پارچه را با تری آب وضو که در دست مانده، مسح کند.
سیستانی: اگر زخم، تمام محل مسح را گرفته باشد یا مسح جاهای سالم امکان نداشته باشد، در این صورت لازم است تیمم کند و بنا بر احتیاط مستحب وضو نیز گرفته و پارچه پاکی روی آن بگذارد و روی پارچه را با تری آب وضو که در دست مانده مسح کند.
صافی: و نیز باید بعد از وضو تیمم نماید
مکارم: و بنا بر احتیاط واجب تیمم هم بنماید.

باید به جای وضو تیمم کند بهتر است یک وضو بدون مسح هم بگیرد.
صافی: وضوی بدون مسح بگیرد؛ ولی باید بعد از وضو، تیمم کند.
بهجت و مکارم: وضوی بدون مسح بگیرد؛ ولی بعد از وضو (بنا بر احتیاط واجب) باید تیمم کند.

در صورتی که برداشتن جبیره به راحتی امکان داشته باشد و برداشتن آن ضرری نداشته باشد، نمی توان وضوی جبیره ای گرفت.

کسانی که یک دستشان مجروح است یا باند گچی گرفته اند و همچنین افرادی که یکی از دستشان قطع شده می توانند دست دیگر را که سالم است با بردن زیر شیر آب وضو دهند؛ یعنی به این طریق آب را به تمام محدوده واجب برسانند.

مسح پای چپ با دست چپی که باند پیچی شده اشکال ندارد.

مسح هر دو پارامی توان با دست سالم انجام داد.

قسمت هایی که جبیره ندارد باید شسته شود.

در صورتی که روی بعضی از انگشتان پا بسته شده باشد، می توان از سرانگشتی که باز است مسح پارا کشید و فرقی هم ندارد که کدام انگشت باز باشد.

با رطوبت دستی که قسمتی از آن داخل باند است نیز می توان مسح سر و پارا انجام داد، هر چند قسمتی از رطوبت مسح از تری باند باشد.

قسمت هایی که جیبیره دارد با دست مرطوب روی آن کشیده می شود، به همین مقدار کافی است.

قسمت هایی که جیبیره ندارد باید به صورت معمولی شسته شود؛ البته اگر شستن آن باعث مرطوب شدن باند و مضر برای زخم یا جراحت باشد، باید با ریختن مقدار کمی آب (اگر ضرر ندارد) آن را وضو داد و اگر به این مقدار هم ضرر دارد، باید آن قسمت را هم به صورت جیبیره ای وضو دهند.

✔ **توجه:** جبیره در صورت امکان نباید بیش از مقداری که لازم است پوشش دهد با این حال دقت زیاد برای تعیین محدوده جبیره لازم نیست و نباید در آن وسواس به خرج داد. همچنین اگر پزشک متخصص (برای بهبودی بیمار) تشخیص دهد که نباید رطوبت به جبیره و اطراف آن برسد، باید برخلاف آن عمل نکنند.

✚ **وضو در مواردی که روی اعضا چیزی چسبیده**

اگر چیزی به اعضای وضو یا غسل چسبیده باشد که برداشتن آن ممکن نباشد یا به قدری مشقت داشته باشد که نتوان آن را تحمل کرد (مانند بعضی از چسب های مایع و صنعتی که چسبندگی خیلی زیادی دارند)، باید به دستور جبیره عمل نمود. (یعنی اطراف آن را بشوید روی آن را دست بکشید).

بهجت: و احتیاط مستحب در جمع بین تیمم و وضوی جبیره ای است. **سیستانی:** وظیفه چنین فردی تیمم است؛ مگر آنکه چیزی در مواضع تیمم باشد که در این صوت لازم است بین وضو و تیمم جمع کند و اگر آن چیزی که چسبیده دوا باشد، حکم جبیره را دارد. **صافی:** باید به دستور جبیره عمل کند و بنا بر احتیاط واجب اگر تمام یا بعضی از قسمت های محل تیمم مانع نداشته باشد تیمم هم بنماید.

❖ وضو با جراحی پلاستیک

شخصی که در دست یا صورت خود عمل جراحی پلاستیک انجام داده و پلاستیک، روی پوست را گرفته است؛ وظیفه او برای وضو و غسل چیست؟

بهبخت، سیستانی، صافی، مکارم: جراحی پلاستیک - اگر مانع از رسیدن آب به پوست باشد - در صورت ضرورت اشکالی ندارد و در غیر این صورت جایز نیست و اگر مشکلات و مشقت زیادی ندارد باید بر طرف شود، وظیفه چنین شخصی نیز وضوی جبیره‌ای است.

سیستانی: جراحی پلاستیک - اگر مانع از رسیدن آب به پوست باشد - در صورت ضرورت اشکالی ندارد و در غیر این صورت بنا بر احتیاط واجب باید ترک شود و اگر مشکلات و مشقت زیادی ندارد باید بر طرف شود، وظیفه چنین شخصی به جای وضو، جمع بین وضو و تیمم و جای غسل، جمع بین غسل و تیمم است.

❖ وضو با پانسمان روی چشم

اگر انسان برای مرضی که در چشم او هست، لازم باشد که روی پلک چشم خود را چسب بزند و برداشتن آن هم مشقت داشته باشد، در هنگام وضو گرفتن تکلیف او چیست؟

امام، بهبخت، خامنه‌ای، صافی: باید وضوی جبیره‌ای انجام دهد و احتیاط مستحب آن است که تیمم هم بنماید.

سیحانی و مکارم: باید به دستور جبیره عمل کند و نیازی به تیمم نیست
سیستانی: باید تیمم کند.

❖ وضو با موی مصنوعی

به وسیله کاشتن مو، موهای سر و یا ابرو ترمیم می‌گردد؛ آیا وضو یا غسل با موی کاشته شده، اشکال دارد؟

بهبخت: در فرض سؤال، کاشتن مو بنا بر احتیاط واجب اشکال دارد و در صورت کاشتن باید بر طرف شود و اگر امکان ندارد، بنا بر احتیاط واجب، جمع بین وضو یا غسل جبیره‌ای با تیمم است؛ یعنی اگر وظیفه اش وضو بوده (بنا بر احتیاط واجب) وضوی جبیره‌ای و تیمم انجام دهد و اگر غسل بر او واجب شده، غسل جبیره‌ای و تیمم انجام دهد.

خامنه‌ای: موی مصنوعی اگر به نحوه کلاگیس باشد، واجب است برای مسح، آن را بردارد؛ ولی اگر موی مصنوعی بر پوست سر کاشته شده باشد و برداشتن آن از جلوی سر باعث ضرر و مشقتی شود که عادتاً قابل تحمل نیست و نیز با وجود موهای مصنوعی قدرت بر رساندن رطوبت به پوست سر نباشد، مسح بر روی همین موها کافی است و غسل نیز همین حکم را دارد.

صافی: اگر قابل برداشتن است، باید برداشته شود و اگر قابل برداشتن و بر طرف کردن نیست، باید علاوه بر وضو یا غسل جبیره‌ای، تیمم بدل از غسل و وضو نیز انجام دهد.

مکارم: هر گاه نتواند آب را به پوست سر برساند، بر همان موها مسح کند و بنا بر احتیاط واجب تیمم هم بنماید و اگر در ترمیم موی سر ضرورتی احساس کند، اگر امکان باز شدن فرق سر نیست، می‌تواند همان مو را مسح کند.

جبیره روی پا

اگر جبیره تمام پهنای روی پا را گرفته، ولی مقداری از طرف انگشتان یا مقداری از طرف بالای پا باز است، باید جاهایی که باز است، روی پا را و جاهایی که جبیره است روی جبیره را مسح کند.

✓ **توجه:** مسح کردن عرفی روی جبیره کافی است و لازم نیست انسان دقت کند که درون سوراخ‌ها و پرزهای جبیره - که عادتاً رساندن رطوبت به آن قسمت‌ها انسان را دچار مشکل و عسر و حرج می‌کند؛ مانند میان‌نخ‌ها و فرورفتگی‌های ریز باند گچی و پارچه‌ای - هم مسح شود.

وضو با دست مجروح

دست کسی مجروح است و باید وضوی جبیره‌ای بگیرد؛ آیا اگر قسمت مجروح را که در میچ یا آرنج است، در کیسه پلاستیکی بگذارد و وضو بگیرد وضو صحیح است؟

اشکالی ندارد؛ ولی نباید کیسه پلاستیکی، قسمت‌هایی که می‌شود شست را هم فرا گیرد و باید با دست دیگر که سالم است به قصید وضو روی کیسه دست تر بکشد؛ نه آن که آن را مانند قسمت‌های سالم بشوید.

✓ **توجه:** گاهی با شکستن یک انگشت دست، برای این که انگشت بهبودی پیدا کند تمام دست را می‌بندند و باز کردن آن برای وضو موجب اذیت و مشقت است، در این موقع نیز باید به احکام وضوی جبیره‌ای مراجعه شود. (اگر همه دست در جبیره باشد برخی از مراجع علاوه بر وضوی جبیره‌ای، تیمم را نیز لازم می‌دانند).

امامت جماعت با وضوی جبیره‌ای

آیا با وضوی جبیره‌ای، برای مثال با مسح پای جبیره‌ای می‌توان، امام جماعت شد؟ اشکال ندارد

بهبخت: احتیاط واجب این است که شخص سالم، به امام جماعتی که جبیره دارد اقتدا نکند.

فرد ناتوان از وضو، غسل و تیمم

اگر انسان نتواند برای نماز وضو بگیرد و تیمم هم ممکن نباشد، وظایفی دارد که در جدول روبرو آمده است؛

▶ در قسمت‌هایی که باند گچی (جبیره) ندارد مسح بر روی پوست و در قسمت‌هایی که جبیره دارد، مسح بر روی جبیره کشیده می‌شود.

نماز با وضو یا غسل جبیره‌ای

کسی که باید با وضو یا غسل جبیره‌ای نماز بخواند، دو صورت دارد.

نماز خواندن با وضو یا غسل جبیره‌ای

می‌تواند نمازش را در اول وقت بخواند.
بِهَجْت: حتی اگر بعد از نماز، عذر زایل شده، اعاده نماز لازم نیست؛ بلکه با همان وضو یا غسل جبیره‌ای می‌تواند کارهای دیگری هم که وضو لازم دارد انجام دهد.

می‌داند که تا آخر وقت نماز عذر او بر طرف نمی‌شود

بنابر احتیاط واجب باید صبر کند تا اگر عذر او بر طرف نشد، نماز را در آخر وقت با وضو یا غسل جبیره‌ای بخواند
سیستانی: بهتر آن است که صبر کند و چنانچه عذر او بر طرف نشد، نماز را در آخر وقت با وضو یا غسل جبیره‌ای به جا آورد.

امید بر طرف شدن عذر تا آخر وقت نماز وجود دارد

امام، بهجت، سیستانی:
احتیاط مستحب آن است که نماز را بدون تیمم و وضو بخواند

خامنه‌ای، سبحانی، صافی، مکارم:
بنابر احتیاط واجب باید نماز را بدون وضو و تیمم بخواند.

اگر وضو و تیمم ممکن
نباشد
در وقت نماز

امام:
بنابر احتیاط واجب قضای آن را به جا آورد
بِهَجْت و سیستانی:
واجب است بعداً قضای آن را به جا آورد.

خامنه‌ای، سبحانی، مکارم:
واجب است قضای آن را به جا آورد
صافی: واجب است قضای آن را به جا آورد.

اگر وضو و تیمم ممکن
باشد
پس از وقت نماز

دبیرخانه شورای عالی اقامه نماز
دانشگاه علوم پزشکی و خدمات
بهداشتی- درمانی استان قزوین

در متن جزوه، تنها به ذکر اسامی مراجع بزرگوار به اختصار
بسنده شده است؛ بدین وسیله از ساحت آن بزرگواران پوزش
می‌خواهیم و از درگاه خدای بزرگ برایشان دوام سعادت را
مسألت می‌کنیم.

منابع: رساله مصور، انتشارات موسسه اطلس تاریخ شیعه